

Валентина Коротя-Ковальська

Мої найдорожчі ювіляри До 70-річчя Марії та Івана Миколайчуків

407757
Писати про дорогих твоєму серцю людей нелегко і надто відповідально, адже багато часу ми провели разом з Марічкою: на репетиціях, гастролях, фестивалях, записах на студіях, у прямому ефірі радіо, телебачення, з Іваном на творчих зустрічах, концертах, кінозйомках. У такому тісному контакті багато дізнаєшся про людину, її характер, звички, спосіб життя і вона стає майже рідною. Знаємо одне одного з 60-х років ХХ століття, коли, познайомившись у стінах тепер Національного заслуженого, академічного українського народного хору імені Г. Верьовки, навіки полюбили українську народну пісню. Ніяких меркантильних інтересів, вони були на другому плані, – у серці звучали мелодії, а в очах – руки диригента, що виводив нас у вищі світи злагожденного хорового звучання.

Світловолоса, горда і красива, з відблиском якогось тихого щастя любові в очах Марічка володіла глибоким, бархатистого тембру голосом, та й нині він такий, той голос. Трішки старша від нас з Ніною Матвієнко вона раніше на кілька років почала працювати в хорі, а ми, ще зелені співачки, побожно дивилися на неї, бо до всього того вона була дружиною знаменитого актора Івана Миколайчука, якого вже знала вся Україна.

Познайомилися вони в Чернівецькому обласному українському музично-драматичному театрі ім. О.Кобилянської. Вистачило одного погляду, – і Марічка ніби потонула у світлі Іванових очей – як у пісні співається: «тай втопила голівоньку у синєє море», навіки... А море в українській символіці – життя, і в цьому житті не кожному вдається відчутти і зберегти назавжди такі знакові почуття. Разом працювали у виставах. Цю красиву пару дуже любили в театрі, бережно ставилися до них, щоб не розхлюпати, не зашкодити тому, що народжувалося на їхніх очах. Вони кохали одне одного і це кохання ні з чим не порівняти, воно залишається чистим і недоторканим і тепер, коли Іван уже майже двадцять чотири роки тому «білим птахом» майнув у небеса, залишивши свою Марічку нести життєвий хрест за двох. Та вона не забула жодної хвилини, прожитої з Іваном, свято береже кожну дрібничку в їхній гостинній квартирі на лівому березі Дніпра, з вікон якої видно Печерські пагорби древнього Києва.

А ми з Ніною побачили Івана в їхній попередній квартирі по вулиці Жилянській, там вперше заспівали пісню «Ой попід гай зелененький брала вдова льон дрібненький» і з благословення Івана народилося тріо, яке згодом дістало назву «Золоті ключі». Коли ми приходили до їхньої, завжди переповненої квартири, там можна було побачити уславлених кіномитців: подружжя Катерини і Бориса Брондукових, Мирослави й Івана Гаврилюків, Антоніну та Леоніда Осик, Костю Степанкова, Нілу Крюкову – всі були молоді і веселі, обов'язково співали, частенько Марія сама чи удвох з Іваном. Він диригував, прикривши очі, і вони забували все, що зв'язувало їх з цією грішною землею, голоси переплітались, мов дві гілки одного дерева від пориву вітру, то був їхній Космос. Іван мав музичну освіту, грав на баяні, володів витонченим слухом, тонко відчував голосову гармонію – це сімейне. Пізніше разом з Марічкою навчив нас пісні «Ой у лісі величезнім страшна битва була, не одна стара мати сина ся позбула». Українська народна пісня була найвищою суттю його творчості, тож і звучала у фільмах як невід'ємна частина внутрішнього світу митця. На прохання Івана подівочому протяжно записали до фільму «Пропала грамота» ліричну пісню «Ой р-роз-прягайте, хлопці, коні» та весільну «Благослови, земле, своєму дитяті путь щасливу мати». Була записана і мала прозвучати в ньому ще й відома історична пісня «А вже років двісті, як козак в неволі», але з політичних міркувань її було вилучено. Коли ми записували її на березі річки Псьол, як годиться, з тонвагенами і мікрофонами на піску, то на найвищій ноті у потрібному злитті наших голосів раптом зазвучав четвертий. Навіть звукорежисер вибігла з машини зі словами: «Іване Васильовичу, чому Ви не сказали, що будете співати, я б Вам поставила четвертий мікрофон!» Але то був рудий пес, що з'їв заховані у холодному піску наші бутерброди з салом, і завив у тій же тональності, піднявши морду до неба. Ми так сміялися, як ніколи, – такого не забудеш.

Відходячи від традиційного кіно, в «Пропалій грамоті» також зазвучала прекрасна «Колискова» у виконанні авторки, бандуристки Галини Менкуш. Музичний матеріал

у фільмах «Білий птах з чорною ознакою», «Пропала грамота», «Вавилон-XX», який підібрав Іван Миколайчук, – надзвичайний внесок у звуковий супровід тих справді українських фільмів. Відомо, що на початку 1970-х якимось негласно, але невідворотно стало заборонятися українське поетичне кіно, а реакційна політика «застою» фактично його знищила. І тут Іван Миколайчук створює сценарій і ставить фільм «Вавилон-XX» (1979) за романом В. Земляка «Лебедина зграя». То була благодатна пора його творчості: підбирав акторів, натуру, працював над музичним оформленням. Мене особисто вразило колоритне звучання молдавської пісні у трагічних епізодах «Вавилон-XX», вона якимось по-особливому посилює душевне переживання, філософське осмислення події, ніби перемикає на нові асоціації і викликає чисту сльозу жалю й несприйняття жорстокого розстрілу на ставку з білими лебедями.

Пригадую, як ми, тріо, будучи на гастролях у Кишиневі, потрапили до моїх далеких родичів на гостину і випадково дізналися, що у тому ж будинку живе один із провідних співаків Молдавії на прізвище Сулак, пісню якого Іван використав у фільмі. Радості Марічки не було меж. Хазяйка Валентина зателефонувала йому і Марічка захоплено говорила, що завдяки Божому провидінню може подякувати йому за пісню, яка послужила українському кіно.

Але Іван Миколайчук перш за все був актором від Бога і від народу, кінозіркою 60–70-х років. Про це писала і Ліна Костенко: «О, як натхненно вміє він не грати, як мимоволі творить він красу!...» Він був справжній, як сама Природа, особливий, найкращий, йому всі вірили, називали обличчям і душею українського поетичного кіно, аристократом духу. Його перші ролі у фільмах «Тіні забутих предків» та «Сон» стали тріумфальними, визначальними, знаковими. Ці кінострічки дублювалися французькою та англійською мовами (у 1990 році, коли тріо «Золоті ключі» гастролювало в Англії, одну лондонську ніч Марічка не спала, бо по телебаченню демонстрували дубльовані англійською мовою фільми Івана).

Природа чи доля дала Іванові особливу можливість майстерно володіти Словом, завжди носив у собі якісь творчі ідеї і радо ділився ними з друзями. Якимось, приїхала з Франції режисер Іліан Саботе і запропонувала йому співпрацю над темою долі французьки українського походження, що провела своє життя у божевільні. Іван запропонував написати кожному свою версію. Через певний час Іван приготував свою під назвою «TABULA RASA», а пані Саботе – свою. Цю версію Іван дав мені прочитати, і я була здивована його умінням передати внутрішній світ людини, її болі і відчуття. Коли приїхала п. Саботе, вирішили зупинитися на Івановій версії. В одному інтерв'ю Марічка сказала, що вже сама його заявка на фільм була досить цікавою і читалася як оповідання. «Вони написали сценарій, та невдовзі Івана не стало. Було багато бажаючих працювати над цим фільмом, але поки що не бачу такого режисера. От без мого відома взяли «Небилиці про Івана». Фільму як такого не вийшло, тому що Івана треба було розуміти, знати його не лише за творчістю, а й власне нутро. Він багато про що говорив між рядками. Я навіть попросила, щоб вилучили з титрів ім'я Івана, бо мені дуже не хотілося, щоб цим фільмом поставили крапку на Івановій творчості. Іван задумав його зовсім іншим»

(<http://ukrgazeta.plus.org.ua>). Тому вона щиро зраділа, коли у Львівському Національному театрі ім. М.Заньковецької під керівництвом давнього друга Миколайчуків Федора Стригуна було поставлено за сценарієм Івана Миколайчука «Небилиці про Івана, знайдені в мальованій скрині з написами» (режисер – Вадим Сікорський).

«Я не знаю більш національного народного генія... До нього це був Довженко», – казав про Миколайчука Сергій Параджанов. А коли на дев'ятий день після смерті Івана він прийшов з групою своїх знайомих до його могили, ми почули: – «Это мой учитель». Великий режисер розумів, що саме Іван Миколайчук – уособлення ментальності буковинців і природного осмислення того, що відбувалося у фільмі «Тіні забутих предків». Миколайчук був для нього дарунком неба. Цей геніальний фільм став світовим надбанням завдяки живописно-поетичній школі, яка спиралася на фольклорні пісенні та музичні традиції. До речі, Марічка Миколайчук записала до цього фільму пісню «Ой глибокий колодязю», була присутня на зйомках і своїм безмірним коханням надихала Івана. Можливо, саме їй актор завдячує феномену створеного ним образу Івана Палійчука, адже то був золотий час їхнього кохання. І поетичного кіно...

Так, улюбленою роботою Івана було кіно і «через цю любов він став таким талановитим» (Марічка). До нього тягнулися люди, актори, любили його за гостинність, за різносторонній талант. Більшість із них ставала знаменитими, затребуваними, а головне, вірними друзями – як Іван та Мирослава Гаврилюки, Федір Стригун, Ярослав Гаврилук, Лесь Сердюк.

Марічка ж завжди була поруч, навіть залишила роботу в хорі ім. Г. Верьовки, щоб бути з Іваном, але тріо «Золоті ключі» трималось: записали 22 народні пісні в акапельному виконанні на платівку фірми «Мелодія» (1975). Вона мала великий резонанс: було випущено кілька тиражів, багато їх поїхало за кордон.

...3 серпня 1987 року небо розкололося сльозами, – треба було поховати сина Буковини, Івана Миколайчука, достойно, як належить. Під тим проливним дощем прощалася з ним його Марія, родина, прощалася вся Україна... Тепер Марічка ходить до могили з кам'яним козацьким хрестом і висіченими на ньому словами: «Ой устань, козаче, устань, молоденький, по діброві ходить, блудить твій кінь вороненький! Ой нехай він ходить, нехай собі блудить, прийде тая годинонька, що він мене збудить!» Приходить на милу розмовоньку, на порадоньку...

Але життя триває і з 1994 року після розпаду тріо Марічка стає солісткою Національної телерадіокомпанії, продовжує співати, записувати рідні буковинські пісні, щоб люди чули, які вони пишні, гарні, зоряні. Ось уже в її доробку кілька дисків-альбомів: «Прощаюсь, ангеле, з тобою», присвячений своєму Іванові, «Буковино» та «Ой червона калиночко». В «золотий фонд» радіо вона записала не одну сотню пісень у своїй оригінальній буковинській манері, влаштовувала сольні концерти, у складі тріо «Золоті ключі» записувала пісні до різних фільмів, виступала на фольклорних фестивалях. За вірність буковинській пісні високе звання почесного громадянина міста Чернівців Марічка одержала у 2006 році.

Маріччині пісні, Іванові феноменальні кіноролі й нині пробуджують національний дух українців.